

कुलमिति कशाश्वताडनरज्जुस्तामर्हति ते कश्चा अश्वाः अत्र च प्रकरणादि द्वियाणि हयानाङ्गुरिति श्रुत्युक्तेरिन्द्रियाण्येव मन्वाः कस्यास्तदाश्रयत्वाच्छरीराण्यपि कस्यानि कुलं कुलमिति विषमितीषीप्सायां द्विर्वचनं सर्वशरीरेष्वहमेवैकः कश्यपो नाम द्विजोऽस्मि कस्यानि शरीराणि पातिरक्षति पिबति भुंक्ते पाययति शोषयति बाकश्य इति योगस्तर्भाणि शरीराणि प्रविश्यान्तर्यामिरूपेण भालयाभिजीवरूपेण तद्द्वारासुखदुःखादिकं भुंजे ब्रह्मरूपेण तानि सर्वाणि स्वात्मनि प्रविशोपयामीत्यर्थः एवं सर्वमध्यात्मं मत्स्वरूपमित्युक्त्वा धिदैवमपि मत्स्वरूपमेवेत्याह कुं वमः कुं वम इति कुः पृथिवी तस्यां वमति वर्षतीति कुं वम आदित्यः आदित्याज्जायते दृष्टिरिति श्रुतेः पूर्ववद्विर्वचनं सर्वोप्यादित्योऽहमेव मत्पुत्रत्वात्सर्वेषामादित्यानामित्यर्थः पाठांतरे कुपपीः कुं पातीति योगात् कुपपीः सूर्य एव यापोः किद्वेचे तिसृत्रेण यातेरी प्रत्यये प्रकृते द्वित्वे प्रत्ययस्य किंत्वे च पपीरिति रूपां कुपपिरिति रूपात्तेन आदगमहनजनेति किं प्रत्यये लिङ्गद्वारे च कुपपिरिति सूर्य एव कुपप इत्यकारांत पाठस्तु ग्रामादिकः यद्वा कुं पृथिवी पातीति कुपंजलं पिबतीति कुपपः सूर्य एवेति समाधेयं काश्यादीभिर्गाम्य तत्र हेतुः काशानिकाशत्वात् बङ्गकालीनत्वेन काशपुष्पसदृशः सर्वतः पलितश्चिरंतनस्तपसादीभोऽस्मीत्यर्थः ॥ ९० ॥ १ ॥ प्रजैर्वाज्जस्ता एष बिभर्ति यद्विभर्ति तस्माद्भ्रद्वाज इति श्रुत्यनुसारेण स्वनामाह भरे इति अ

शिष्यान् शशासितुमयोग्यान् पिराक्षसान् शत्रूंश्च वशेकृत्य करुणया पालयामि तथा असुतान् अपुत्रान् दासीनान् पिदीनान् दीनान् पालयामि भार्याभार्येति पुत्रभृत्यादेरुपलक्षणं ईदृश्विधोऽन्योपि वाजं वंशं च त्रूणां साहसं अन्वंवाभरेत्स पृथिवी वत्सर्वसहो न प्रदश्च भवतीति तस्मादहमपि तथा स्मीत्यर्थः द्वाजमितिच्छेदे तु द्वाभ्यां जातं संकरजमित्यर्थः ननु मातामत्रापितुः पुत्रो येन जातः स एव स इति स्थिते श्वर्मेको शतुल्याभ्यतेत्यतः सर्वोप्येकज एवेति नास्तिकश्चिद्वाजः न हि द्वाभ्यरेतः सेकाभ्यमेको जायत इति संभवति सत्यं आह वनीयादीनामपि संस्कारवतां सर्वेषां द्विविधं जन्म यो नितः संस्कारस्तश्च तत्र संकरोऽन्यस्माज्जातोऽन्येन स्वपुत्र इति बुर्यासंस्कृत इति स एव द्वाजः द्विर्जायत इति द्विजोन्यः द्वाभ्यां स्त्रीपुरुषाभ्यां जायत इत्यर्थे द्वाजादयो निपात्यन्ते तत एव द्वाजा अपि संतीति वशीवंशनयस एकजत्वमिति मंत्रे मन्योः संकल्पस्य एकजेति विशेषणं द्वाजे तु बीजं संस्कारसंकरादवश्यं संकल्पयोर्वाङ्मनसयोर्वापौर्वापर्यविरोधो भवतीति विश्वासघातकादयो द्वाजा इति ज्ञेयं तदयं संग्रहः कौशिके कौर्यतपसीराधेये शौर्यभिरुते स्वलेवाक्चि त्तत्रैव मत्वे बीजं संस्कारसंकरादिति भार्यामनव्याज इति पाठे अनव्याजमायातयैव जातोऽस्मि लोकादिति ननु कर्मणेत्यर्थः ॥ ९२ ॥ ९३ ॥